

Irodalmunkból be van mutatva teljes fordításban Gyulai Páltól „Egy régi udvarház utolsó gazdája“, Mikszáth és Bérczy Károly néhány elbeszélése, Tompa, Vörösmarty, Tóth Kálmán, Eötvös, Petőfi egy pár költeménye; az irodalom-történeti dolgozatokból pedig Beöthy Zsolt „Széchenyi és a magyar költészet“ cz. értekezése és Bartalus István tanulmánya a magyar palotás zene eredetéről, melyeknek az oláh olvasókkal való megismertetése igen hasznos dolog. S e folyóirat érdemét ép abban látjuk, hogy irodalmunknak az oláhokra vonatkozó vagy az oláhokat egyébként érdeklő feltűnőbb újabb műveit az oláhokkal megismerteti. S ezzel Moldován megbecsülhetetlen szolgálatot tesz nekünk, főleg, hogy folyóiratát Romániában — az oláh irodalom valódi hazájában — is olvassák, hol pedig nyelvünk nem ismerése és egyebek miatt, ugyancsak tájékozatlanok az írók és emberek a mi viszonyaink és irodalmunk ismeretében.

De a hazai oláh néprajz is gondos méltatásban részesül e folyóiratban, amennyiben minden fűzetben találunk talányokat, táncszókat, a kuruzslásra és bűvésztetre vonatkozó adalékokat, népdalokat és népszokási apróságokat, melyek mint szórakoztató közlemények elősegítik a folyóirat terjedését, megkedvelését.

Az „Ungaria“ egyúttal politikai folyóirat is lévén, minden fűzet vezércikke s azonkívül is több vitázó közleménye foglalkozik az aktuális politikai, román nemzetiségi és társadalmi kérdésekkel, mely cikkek egyfelől leálelázva az oláh agitátorok működését, egyúttal higadtságra, barátságra, jóindúlatra intik az oláh vezérférfiakat államszervezetünk és intézményeink iránt.

Örömmel üdvözölhetjük Moldován tanár úr e valóságos kulturmissziót teljesítő folyóiratát, kívánván, hogy mennél nagyobb elterjedésnek örvendhessen.

Veress Endre.

Szegedi Gergely Énekes könyve 1569-ből.

Szilády Áron tanulmányával Szegedi Gergelyről s Énekes könyvéről. Budapest, 1893. Kiadja a M. Tud. Akadémia.

Több irodalmi kincsünket a külföld őrizte meg számunkra. Így történt a Szegedi Gergely Énekes könyvével is. A nevezett művet Hellebrandt Árpád fedezte fel a boroszlai könyvtárban. Ennek az Énekes könyvnek az eredetivel teljesen megegyező kiadását adta ki most az Akadémia. A kötethez függelékképen van csatolva Szilády Áron, XVI-ik századbéli irodalmunk legalaposabb ismerőjének Szegedi Gergelyről s Énekes könyvéről igen érdekes tanulmánya, a mely gondosan, alaposan és mély tudással van megírva A könyvről, mint nyelvészeti emlékről akarok pár szót szólani.

Szegedi Gergely könyve abból a korból való, a melyből meglehetősen szép számmal vannak magyar nyelvű emlékeink. Az ember köny-

nyen azt hihetné tehát, hogy e mű nyelvészeti tekintetben nem nyújt semmiféle „újdonságot.“ De a Szegedi Gergely Énekes könyve igen tanulságos nyelvészeti tekintetben. Lehet egy nyelvelék ugyanis azzal is nagyfotosságú, hogy az eddigi kevés, vagy gyér előfordulatú szóknak a számát szaporítja. A Nyelvtörténeti Szótár pl. a fölébrülígét meglehetősen kevés számú példákban ismeri. A mi Énekes könyvünkben ez a szó igen gyakori: Ebroellyetec fel... kiralyoc 4; te Magyar nemzet ha fel nem ebroelsz 6; fel ebroelljoen minden istenben 7. lap stb.

Az Énekes könyvnek egy adatja megtámogatja Szinyei József dr. „örökkön-örökké“ szóról való fejtegetését. Szinyei azt mondja (Nyelvőr XIX. 517 lapon), hogy az örökkön-örökké-beli örökkön eredetileg örökkől volt; de már a Bécsi és Ehr C.-ben is hosszú *k*-val találkozunk, a mit az örökké befolyásának tulajdonít. A Szegedi Énekes könyvében megtaláljuk a rövid *k*-s alakot is. A 21-ik lapon ez áll: „oeroeköl oeroeké teged kel diczerni.“

Sokat le von a mű nyelvészeti értékéből az, hogy ingatag, hibás, következtelen az orthographiája. De édes kevés azoknak a XVI-ik századbeli nyelvelékeknek a száma, a melyekben legalább tűrhető az orthographia. A hibás orthographia miatt pl. lehetetlen a különféle *e* hangokat megállapítani. Az *é*-nek jelölésére *e*, *è*, *é*, *e*-t használ. A hosszú *ê*-re talán csakis a *predikál* = *prédikál* van következetesen (!) írva.

A könyv maga az *ö*-ző dialektusok valamelyikén van írva, s nem épen lehetetlen, hogy ha Szegedi Gergely szegedi származású volt, a szegediben. S egyúttal maga a könyv érdekes példa arra, hogy legtöbb régi nyelvelékünk egy-egy nyelvjárási emlék. Az *ö*-zésre a könyvből marokra fogva lehet példákat idézni: *vöttél volt, előmenőtömet, szörzötted, töreködik, kérkődik* stb.

Szóképzés, ragozásbeli érdekességek is vannak. A banésba ragok használatában nincs különbség, akárcsak a mai dialektusok legtöbbjében. Folyamom (= folyamodom), villámik (= villámlik) számtalanszor előfordulnak. Tösgyökeres magyar kifejezések szintén szép számmal találhatók. Sőt épúgy, mint a Halotti Beszédben, a *kegyelm* szó itt is előfordul, csakhogy tovább képezve.

Nem czélom a művet itt, e helyen nyelvészetileg méltatni. Egy kérdést azonban kénytelen vagyok megemlíteni: az igeidők használatát.

Az igeidők a magyar nyelvtudományak azon vajudó kérdése, mely még mindig megoldásra, megfejtésre vár. Igaz ugyan, hogy látszólag a kérdést tisztázta Hunfalvy, s különösen Szarvas Gábor. De csak látszólag. Szarvas Gábor pályakoszorúzott művében mind csupa XV. XVI. XVII. századi nyelvelékekre hivatkozik, s azokból állapítja meg az igeidőkbeli következetességet. Nem tekintve, hogy vannak igeidőformák a nyelv történetében, a melyek megvannak a mai nép nyelv-

ben; nem tekintve azt, hogy a végzett jövőről szóló tanítását Simonyi Zsigmond megdöntötte; kérdjük, hol van meg ez a bizonyos következetesség a végzett jelenre, elbeszélő múltra, végzett múltra a Szegedi Gergely Énekes könyvében. Pedig ez a mű is XVI-ik századbéli termék. Jól tudom azt, hogy a verses alak nem lehet különösen az elbeszélő múlt és a végzett jelen használatának megállapításánál a döntő, de elvégre a vers is csak nyom valamit a latban. Verseken például a nép nyelvében oly helyeken is hallunk elbeszélő multat, a hol a rendes társalgó nyelvben nem hallunk. Kalotaszegen pl. versben igen gyakran, beszédközben azonban ritkábban hallható az elbeszélő múlt alak. Vagy Szentestről egy a Nyelvőrben közölt népdalban olvastunk elbeszélő alakot, de arról senki sem adott hírt, hogy társalgás közben csak egyszer is élt volna e múlttal bármely odavaló indigena. Hol van az a Szarvas Gábor művében megemlítve, hogy a végzett múlt főmondatban általában rég elmúltat fejez, a mire példát lehet találni a Szegedi Gergely Énekes-könyvében, s a mi bizonyára nem élt pusztai szűz módjára egyedül a Szegedi nyelvérzékében. Különben ez a használat az erdélyi népnyelvben általános s Kriza Vadrózsái bőven szolgáltatnak erre példát.

Általában a Szegedi Gergely Énekes könyvében nem találjuk meg a Szarvas kimutatta igeidőbeli következetességet.

Azzal az óhajtással zárjuk sorainkat, vajha találkoznék valaki, a ki ez érdekes s mindenesetre számottevő nyelvészeti emléket szakszerűen feldolgozná.

Melich János.

Különfélék.

Német tudósok életkora. Zeller Eduárd a berlini egyetem bölcsélet tanára, múlt hóban érte és ünnepelte meg születésnapja 80-ik évfordulóját. Az európai hírvű tudóst, a görög philosophia történelmének nagyérdemű íróját, Vilmos császár a valóságos titkos tanácsosi cízzel tüntette ki, mely címet ritkán szoktak tudósoknak adni. Jelenleg még Helmholtz és Kuno Fischer dicsekesznek vele. A császárné gyönyörű virágcsokrot küldött a jubiléusnak, kit küldöttségekkel üdvözöltek a miniszterium, az egyetem, és a tudományok akadémiaja. A híres tanár ma is friss erőben van, s ma is oly vonzóan és világosan beszél, mint ezelőtt évtizedekkel. Ma is nagyszámú hallgatóság lesi ajkairól az ígét, abban a sajnos tudatban, hogy nem sokáig hallgathatja, mert e télen végső előadásait tartja a nagyérdemű tanár, s aztán végleg nyugalomba vonúl, igazán csak azért, hogy pihenjen babérain. Érdekes lesz fölemlíteni ebből az alkalomból, hogy a német birodalom fővárosában (Berlinben) jelenleg nyolcz oly kiváló tudós van,